Brunei/ Brunei Szultanátus

Brunei – hivatalos nevén Negara Brunei Darussalam – Délkelet-Ázsiában, Borneó szigetének északi partján helyezkedik el; két, egymástól elválasztott enklávéból áll. Területe 5765 km^2 Délről Malajzia, északról pedig a Dél-kínai tenger határolja. Szuverén állam. Fővárosa: Bandar Seri Begawan. 2013. júliusi adatok alapján lakossága: 415. 717 fő, melynek túlnyomórészét a bruneimalájok (66,3%) alkotják. Mellettük jelentősebb számban a kínai etnikum (11,3%) van jelen, a maradékot (22,5%) egyéb, kisebb számban előforduló nemzetiségek összessége adja.

Az 1959. évi hatályos alkotmány értelmében az ország hivatalos vallása az iszlám. Vallási összetétel szerint a lakosság 67%-a muszlim, 13%-a buddhista, 10%-a keresztény, valamint a maradék 10%-a egyéb vallású. A hivatalos nyelv a maláj.

Az ország államformája alkotmányos monarchia/szultanátus. (A legtöbb forrás alkotmányos monarchiaként emlegeti, ugyanakkor az alkotmányból egyértelműen kitűnik, hogy az uralkodó abszolút hatalommal rendelkezik.). A helyiek csak Maláji Iszlám Monarchiaként emlegetik. A regnáló szultán Hassanalh Bolkiah (született 1946-ban) 1967. október 5. óta irányítja népét és vezeti országát, aki egyben államfő és kormányfő is.

Brunei államszerkezete, az ország nagyságából adódóan – eltérően a vele szomszédos föderatív Malajziától – unitárius.

Történelem

A történészek szerint a mai Brunei Szultanátus helyén a 6–8. században a kínaiak által akkortájt Po-ni-ként emlegetett „állam” lehetett, amelynek lakói 6. századtól kezdve Kínával kereskedtek, majd szoros kapcsolatba és függésbe kerültek a hindu vallású Majapahit Birodalommal és a Srivijaya Birodalommal. A két birodalom hanyatlása mellett széles körben elterjedt az iszlám. Brunei története a muszlim szultanátus 14. század közepén történt alapításától számítható.

A Brunei Birodalom aranykora a 15–17. századra tehető, amikor a szultánok hatalma alá tartozott Borneo, valamint a Fülöp-szigetek déli része (Sulu szigetvilág), illetőleg Malajzia két állama: Sabah, Sarawak is. Akkor uralkodott az egyik legjelentősebb szultán (az ötödik), nevezetesen Bolkiah (1473–1521), aki többek között Manila elfoglalásával szerzett hírnevet. Az őt követő Abdul Kahar szultán további expanziós törekvései révén Brunei fennhatósága alá került Palawan, Balayan, Mindoro, Bonbon, Balabak, Balambangan, Bangi, Mantanai és Luzon területek is. A birodalom elemelkedéséhez nagyban hozzájárult a korábban kialakított délkelet-ázsiai tengeri kereskedelmi hálózat, amelynek révén a szultanátus meggazdagodott.

1511-ben a malajziai Melaka városában kikötöttek az első portugál felfedezők, Brunei a velük való kapcsolatokból is profitált. Egyrészt a kezdetként komoly kereskedelmi kapcsolatokat épített ki velük, másrészt az 1511-es portugál letelepedés nagyobb migrációs hullámot indított el a térségben. (Nagyjából 25. 000 háztartásra duzzadt a brunei lakosság.

A 17. században a kilencedik szultán: Hassan (1605–1619) – akinek egyebek mellett a nevéhez köthető a bizonyos vonásaiban napjainkban is fennálló királyi (szultáni) bíróság (Royal Court) működésének és felépítésének gondos kimunkálása – uralkodását követően a birodalom hanyatlásnak indult. Alapvetően két tényező következtében: az egyik a 15. században megindult, s az országot ekkortájt elérő kolonizációs hullám, a másik a Hassan szultán halálát követő utódlási belviszályok.

Mint láthattuk az első portugál felfedezők megjelenése még erősítette a Brunei Szultanátust, viszont a XVI. században a katolikus spanyol konkvisztádorok megjelenése a távol-keleti térségben komoly szerepet játszott a Brunei aranykorának letűnésében. A spanyol delegáció 1573-ban védelmet ajánlott Saiful Rijal szultán népének, a megállapodás mögöttes szándéka azonban a keresztény hit e térségben történő terjesztése volt. Öt évvel később, 1578 augusztusában – érezvén a veszélyt – Saiful Rijal szultán szövetkezni próbált a portugálokkal a spanyol armada ellenében, azonban a szoros katolikus kötelékekre hivatkozván a portugálok elutasították azt. 1578-ban Muara partjainál a spanyol csapatok győzelmet arattak Brunei felett, ugyanakkor a Brunei város elfoglalását követően kitört kolerajárvány visszavonulásra késztette őket.

A legnagyobb csapást azonban a 17. századi (valószínűleg 1661 és 1673 között lezajlott) polgárháború okozta, amelynek során (a fentebb már említett Fülöp-szigetek-i) Sulu nem csak függetlenségét próbálta elnyerni, hanem egyidejűleg területi követeléseket is hangoztatott, az Észak-Borneóban. Hussain-miya professzor rávilágít a könyvében, hogy ámbár a „Brunei hanyatlás fokozatosan ment végbe, ugyanakkor még a 18. század végén – e gyenge státusz ellenére is – egy gyarapodó kereskedelmi központ és kozmopolita város maradt.” Hiszen sem a portugálok, sem a spanyolok nem voltak képesek állandósítani hatalmukat nemcsak Brunei, hanem Borneo egyik részén sem.

1839 augusztusában James Brook brit kalandor kikötött a mai Kuching partjainál, s azáltal, hogy 1841-ben segített a szultánnak leverni egy lázadást, Sarawak proklamált kormányzójává, majd később rádzsájává vált, és fokozatosan bővítette kormányzóságának területét is.

A Brunei szultán 1847-ben egyezményt kötött Nagy-Britanniával kereskedelmi kapcsolataik előmozdítása és szorosabbá tétele, valamint a kalózkodás visszaszorítása végett. A britek ezt azonban ürügyként arra használták, hogy minél több birtokot hűbéresükké tegyenek. 1888-ra a protektorátusi szerződéssel a szultanátus hivatalosan is Nagy-Britannia „védelme” alá került. A szerződésben a britek megegyeztek a szultánnal, hogy a szultanátus külkapcsolatait teljes mértékben London irányítsa.

Ezt követően pedig 1906-ra a szultán elfogadta, hogy a britek „tanácsai” alapján vezesse az állam ügyeit (kivéve a vallást és bizonyos helyi szokásokat érintő ügyeket). A britek „nyomulásához” nagyban hozzájárult, hogy kiderült, hogy Brunei területe roppant gazdag kőolajban. A britek „tanácsadása” gyakorlatilag a teljes jogrendszer és közigazgatási intézményrendszer átszabásához vezetett. Az 1906-os egyezmény sajátos módon a szultáni hatalom erősödését eredményezte. Addig ugyanis

az uralkodó primus inter pares szerepet játszott – az ősi tradicionális maja kormányzási rendszer értelmében – az ország igazgatásában, a feladatokat megosztottan látta el az előkelőkkel, „nemesekkel". 1906-tól a britek számos – eddig a „nemesek" által kezelt – ügyet magukhoz vettek, a „tanácsadási joguk" alapján.

1941. december 16-án Kuala Belait városban 10. 000 japán katona szállt partra, s okkupálták a várost, majd december 22-én Bruneit is. A japánoknak mind stratégiailag, mind gazdaságilag (olaj miatt) fontos volt e terület. A japán megszállás egészen 1945-ig (gyakorlatilag a kapitulációig) tartott, amikor is az ausztrál erők felszabadították a szultanátust.

1959-ben az új alkotmány Bruneit önkormányzó államként deklarálta, azonban a külügyi, biztonság- és védelempolitikai ügycsoportokért való „felelősség" az Egyesült Királyságnál maradt.

Omar szultán 1967-ben lemondott tisztségéről (ugyanakkor védelmi miniszter maradt, s mint lemondott szultán megkapta, felvette a Seri Begawan rangot) a legidősebb fia – a napjainkban is regnáló – Bolkiah javára. A új szultán 1970-ben Brunei várost Bandar Seri Begawanra keresztelte, s 1979-ben tárgyalásokat folytatott a szultanátus függetlensége, valamint annak teljes szuverén államként való elismerése végett, ami végül 1984. január 1-jén realizálód(hat)ott.

Brunei a függetlenedést követő időszakban számos nemzetközi szervezethez is csatlakozott, többek között a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségéhez (ASEAN) még 1984 januárjában, majd szeptember 21-én az Egyesült Nemzetek Szövetségéhez, 1989-ben az Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködéshez (APEC), 1995. január 1-jén a Kereskedelmi Világszervezethez (WTO).

Közjogi rendszer

Az angol hatás és az iszlám vallás keveredésének eredményeként, Brunei jogrendszerének alapját a common law és az iszlám jog adja. Az ország jogforrásai: az alkotmány, a törvényhozói rendelkezés, a statútum, az iszlám jog, a másodlagos törvényhozás, az eset jog, illetőleg a common law.

A Brunei Szultanátus kormányzati struktúrájának alapkövei a kartális alkotmány és a három pillérből álló nemzeti filozófia, nevezetesen a maláj (kultúra), az iszlám és a szultánság.

Az 1959-ben hatályba lépett alkotmány két komolyabb módosításon esett keresztül, ami egybeköthető a brit uralom fokozatos gyengülésével a térségben. A hatálybalépést követően létrejött a brit főbiztos intézménye, aki egyfajta tanácsadóként működött, s hatásköre a vallási, valamint a maláj szokás kérdéskörök kivételével minden egyébre kiterjedt. Mindemellett megalapították a miniszteri tisztségeket, amelyek: a legfőbb (első) miniszter, aki a legrangosabb tisztviselő, az államminiszter, az állami jogi tisztviselő – napjainkban főügyész –, illetve az állami pénzügyhivatalnok. Ők alkották a kabinetet (kormány). 1971-ben az első ízben módosított alkotmány szűkítette a brit kormányzat befolyását, ami a külügyekre korlátozódott, továbbá fontos kiemelni, hogy a honvédelem innentől kezdve közös ügykörnek számított. A második – 1984-es – módosítás gyakorlatilag az imént említett két kázust is a szultanátus saját hatáskörébe delegálta, ezáltal egyértelműsödött Brunei belső és külső szuverenitása. Ekkor vette fel a szultán a miniszterelnöki, pénzügyminiszteri, illetőleg belügyminiszteri pozíciókat, továbbá megszüntették a legfőbb miniszter hivatalát, és létrehozták a miniszterelnök és egyéb miniszteri tisztségeket. 1986-ban Bolkiah elhagyta a belügyminiszteri tisztségeket, de átvette a honvédelmi tárcát, amit

apja birtokolt korábban. Így ő lett a Brunei Szultanátus Fegyveres Erőinek Legfőbb Parancsnoka.

A brunei alkotmányos szultanátus az alkotmány értelmében inkább abszolút monarchia. A prezidenciális kormányformákhoz hasonlóan a végrehajtó hatalom itt is monolitikus jegyeket hordoz magában, hisz az államfő egyben kormányfő is, azonban alkotmányos monarchia lévén nem beszélhetünk prezidenciális kormányformáról. Az 1959-es alkotmány értelmében a teljes végrehajtó hatalom birtokosa a szultán, mint *His Majesty the Sultan* és *Yang Di-Pertuan*. Az alkotmány harmadik részének (végrehajtó hatalom) negyedik pontjának harmadik bekezdése szerint működik miniszterelnök, aki az alkotmány rendelkezéseinek, az írott törvényeknek alávetve, illetőleg a szultánnak tartozó felelősséggel működik. A dolog érdekessége, hogy jelen esetben Bolkiah elnök a miniszterelnöki cím birtokosa is. Alkotmányos korlát, hogy olyan személy nem nevezhető ki miniszterelnöknek, aki nem brunei maláj és nem gyakorolja az iszlám vallást, továbbá nem tartozik az iszlám felekezethez. Felmerül a kérdés, hogy ezen alkotmányos rendelkezés, a második rész harmadik pont első bekezdésében megfogalmazódott vallásszabadság tükrében, milyen szinten értelmezhető, hisz a nem iszlám felekezethez tartozó állampolgárokat kizárja a tisztség viseléséből, korlátozva ezzel a passzív választójogukat.

Bruneiben tizenegy minisztérium található - így: a pénzügyminisztérium, a honvédelmi minisztérium, a belügyminisztérium, a külügyi és kereskedelmi Minisztérium, az oktatási minisztérium, a fejlesztési minisztérium, az ipari és erőforrás minisztérium, a kultúra, ifjúság- és sportminisztérium, az egészségügyi minisztérium, a vallásügyi minisztérium, valamint a kommunikációs minisztérium, melynek miniszтereit a szultán nevezi ki.

A szultán mellett működik öt tanácsadó testület: a titkos tanács, a miniszterek tanácsa vagy kabinet, a törvényhozó tanács, az „öröklés tanácsa”, valamint a vallási tanács. E tanácsokba a tagokat kivétel nélkül a szultán delegálja, továbbá aláírásával és a nemzeti pecséttel szentesíti hivatalukat, ahol mindenki addig maradhat, amíg a szultán bizalmát élvezi.

A titkos tanács többek között az alkotmány rendelkezéseinek módosításáról, visszavonásáról, továbbá a szokványos maláj tisztségek, méltóságok, rangok adományozásával kapcsolatos ügyekben tanácsot ad a szultánnak, valamint egyéb – a szultán vagy más törvény által a hatáskörébe utalt – tárgykörökben dönt. A titkos tanácsnak tagja a szultáni család, valamint a jelentős kormánytisztviselők.

A kabinet vagy miniszterek tanácsa fölött a szultán uralkodik, és a miniszterekből áll össze. Az első modern kabinet az 1984-es függetlenséget követően alakult, amely a miniszterelnökből és a miniszterekből állt. 1986-ban tizenegyre nőtt a minisztériumok száma. A miniszterek tanácsának legfőbb feladata a kormányzat hétköznapi közigazgatási rutin feladatainak végrehajtása, ezzel segítve a kormányt.

A törvényhozó tanácsot húsz év óta először 2004 szeptemberében hívta össze a szultán, akkor még 21 taggal. 2005 szeptemberében 29 főre emelkedett létszám, ami 2011 júniusára újabb négy fővel bővült. A tanács minden év márciusában ülésezik. 2004-ben egy alkotmánymódosítás 45 főre emelte (volna) a tanács számát, 15 választott taggal, azonban a választás azóta sem lett megtartva.

A vallási tanács vagy hivatalos nevén Brunei Iszlám Vallás Tanács felelőssége az iszlám vallással kapcsolatos ügyekben történő tanácsadás a szultán részére. A vallás feje a szultán.

Az „öröklés tanácsa” hivatott a trónöröklléssel kapcsolatos ügyekkel foglalkozni (ha szükséges). Az öröklés alapja a primogenitúra (csak fiúgyermek tekintetében). A trón örökletes. A tagokat maga a szultán választja a tanácsba.

Az alkotmány értelmében a szultán miniszterhelyetteseket nevezhet ki, akik a miniszterekhez hasonlóan, tevékenységükért teljes felelősséggel tartoznak a szultánnak.

Bruneiben négy közigazgatási kerület (daerah) – Belait, Tutong, Brunei-Muara, illetőleg Temburong – található, valamint 38 „választókerület, alkerület, megye” (mukim), amely az említett négy daerah területén belül oszlanak meg, illetőleg értelmezhető egy harmadik szint a mukimok alatt, a falvak. A centralizált közigazgatásból következően nincs kiépült helyi önkormányzati szervezetrendszer (arról sem alkotmány sem törvény nem rendelkezik), helyi igazgatásról azonban beszélhetünk.

Az 1984. január 1-i függetlenség kikiáltásával egyidejűleg felállításra kerültek különféle konzultatív testületek, amely(ek)nek vezetői egyfajta mediátor szerepet töltenek be a központi kormányzat és a helyi lakosok között. Többek között efféle mediátori szerepet lát el a daerah élén „kerületi hivatalnok(ok)”, a mukimok élén „választókerületi, alkerületi vezető(k)”, végül a falvak élén elhelyezkedő „faluvezető(k)”

A szultanátus bírói rendszere sajátos jegyeket hordoz magában, köszönhetően a fentebb említett common law és az iszlám hatásának. Az első common law-hoz köthető igazságszolgáltatás struktúra hasonlít az Egyesült Királyság bírói rendszeréhez (általános, hétköznapi ügyeket tárgyalnak), míg a (térségben is jellemző) Syariah bíróságok a muszlimok vallási ügyeivel foglalkoznak. A legfőbb ügyész Bruneiben a kormány és a szultán legfőbb jogi tanácsadója.

A Brunei Szultanátus csupán harminc éve nyerte el függetlenségét, ugyanakkor múltja egészen a 6. századig nyúlik vissza. Alkotmányos berendezkedését tekintve a kisállam, az alkotmány megléte ellenére abszolút monarchia, hiszen abból hiányoznak mindazon alkotmányos garanciák, amelyek egy demokratikus jogállam működésének elengedhetetlen kellékei. Többek között nem beszélhetünk hatalommegosztásról, a szultán gyakorolja a teljes végrehajtó hatalmat, joga van beleszólni a törvényhozásba, számos hivatalt gyakorol egyidejűleg, stb. Az ország kis mérete, unitárius volta kedvező alapot biztosít az abszolút monarchiának, hiszen a centralizált hatalom, valamint a legfőbb állami pozíciók egy kézben tartásával, a szultán az egész rendszert átfogóan ellenőrizheti.

Iván Dániel

Felhasznált irodalom

The Constitution of Brunei Darussalam

Brunei. In: The New Encyclopedia Britannica.

HUSSAINMIYA, Bachamiya Abdul: *Brunei Revival of 1906 a popular history*. Brunei Press, Brunei, 2006.

HUSSAINMIYA, Bachamiya Abdul: *Resuscitating Nationalism: Brunei under the Japanese Military Administration (1941-1945)*. In: SHIMIZU, Akitoshi and BREMEN, Jan Van (eds.): *Wartime Japanese anthropology in Asia and the Pacific*, vol. 65. Osaka, 2003. 273-300.

Rough Guides: *The Rough Guide to Southeast Asia*. h. n. 2002. 1136.

IBP USA STAFF: *Brunei: Sultan Haji Hassanal Bolkiah Muizzaddin Waddaulah Handbook*. International Business Publications, Washington DC, 2009.

http://asaralo.com/index.php?option=com_content&view=article&id=228%3Aa-brief-history-of-brunei&catid=57%3Aasian-country&Itemid=364&lang=en
http://asaralo.com/index.php?option=com_content&view=article&id=228%3Aa-brief-history-of-brunei&catid=57%3Aasian-country&Itemid=364&lang=en
http://globaledge.msu.edu/countries/brunei/history
http://globaledge.msu.edu/countries/brunei/history
http://www.aseanlawassociation.org/papers/Brunei_chp2.pdf
http://www.bt.com.bn/golden-legacy/2010/06/21/formation-bruneis-modern-cabinet
http://www.bt.com.bn/golden-legacy/2011/10/31/brunei-end-16th-century
http://www.bt.com.bn/golden-legacy/2011/10/31/brunei-end-16th-century
http://www.bt.com.bn/home_news/2009/01/14/hm_attends_religious_council_meeting
http://www.clgf.org.uk/userfiles/1/file/Brunei_Local_Government_Profile_2013_CLGF.pdf
http://www.clgf.org.uk/userfiles/1/files/Brunei%20local%20government%20profile%202011-12.pdf
http://www.clgf.org.uk/userfiles/1/files/Brunei%20local%20government%20profile%202011-12.pdf
http://www.depd.gov.bn/SI/BDSYB2010/BDSYB%202010.pdf
http://www.geographyiq.com/countries/bx/Brunei_government_summary.htm
http://www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/Brunei-Darussalam-LOCAL-GOVERNMENT.html
http://www.pmo.gov.bn/Theme/Home.aspx
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bx.html